

Nove orgulje u Šibeniku i Rijeci

Prigodom proslave 900-godišnjice postojanja grada Šibenika Katolički caritas internationalis u Rimu darovao je crkvi franjevac konventualaca u Šibeniku nove orgulje. Stare Nakićeve orgulje uklonjene su s kora s nakanom da budu renovirane i tako osposobljene za daljnju funkciju. One su smještene u istoj crkvi u kapelici Svetog Križa. Na adaptirani kor smještene su nove, darovane orgulje. Orgulje je postavila tvrtka Heferer iz Zagreba, kao svoj 260. opus. Montaža orgulja dovršena je krajem mjeseca siječnja, a kolaudacija je izvršena 1. veljače 1969. Orgulje imaju 29 zvučnih registara i 3 transmisije. Dispozicija orgulja je slijedeća:

1 slobodno stojeći sviraonik s električnom funkcijom
40 manubrija

Prvi manual C — g , , ,

1. Bordun 16'
2. Principal 8'
3. Poklopnik 8'
4. Gamba 8'
5. Plan. rog 8'
6. Oktava 4'
7. Cijevna flauta 4'
8. Visoka oktava 2'
9. Sesquialtera 2 2/3 + 1 3/5'
10. Mješanica 1 1/3, 5—6 str.
11. Trompeta 8'
12. Francuska trompeta 4'

Pedal C — f, 30 tipaka i tonova

25. Gudači bas 16'
26. Duboki bas 16'
27. Tihi bas 16', trans. od 26
28. Oktavni bas 8'
29. Poklopni bas 8', trans. od 3
30. Koralni bas 4', trans. od 6
31. Kornet 5 1/3', 4 — str.
32. Pozauna 16'

Drugi manual C — g , , ,

13. Gudači principal 8'
  14. Kvintada 8'
  16. Glas nebeski 8'
  17. Tal. principal 4'
  18. Orkestralna flauta 4'
  19. Mukla flauta 2'
  20. Kvinta 1 1/3'
  21. Tercnasat 1 3/2', 5-str.
  22. Oštra mješanica 1/2', 5-str.
  23. Ranket 16'
  24. Sav. rog 8'
- Tremolo

Spojevi

- a) II-I
- b) I-Ped.
- c) II-Ped.
- d) Super II
- e) Super II-I
- f) Sub. II-I
- g) Super II-pedal

Dvije slobodne kombinacije sa po 40 bijelih i crvenih tipaka

Utikači: Sl. komb. 1, Sl. Komb. 2 (bijeli i crveni utikač)

Kolektivi: P, Mf, F. i T. i utikač.

Utikači s izmjeničnim djelovanjem: Aut. piano — Ped., Uk. jez.

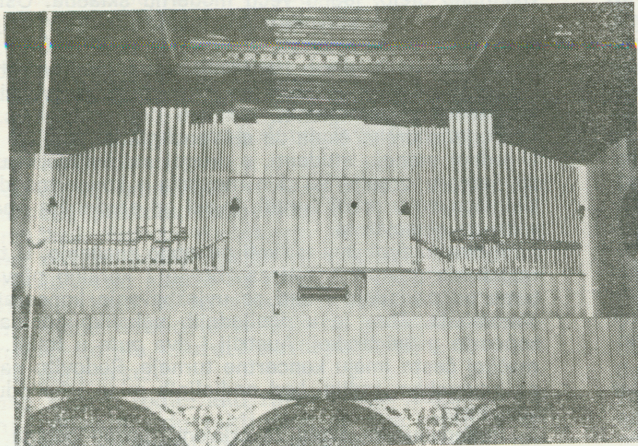
Pedaleti: Ukidač valjka, Uk. spojeva iz valjka.

Valjak za crescendo

Stopalo za žaluzije drugog man.

Orgulje su snabdjevene sa tri mijeha — regulatora koje puni električni motor. Mijehovi imaju uvijek dovoljnu količinu zraka i dugo izdržanih tutti akorda. Elektrouređaji raspolažu s daljinskim prekidačem za uključivanje ventilatora i trakture. Na podesnom mjestu postavljeni su još: ispravljač-transformator i pet osigurača, kako za cijele orgulje tako i za pojedine dijelove.

Kolaudaciona komisija utvrdila je da su elektrouređaji i instalacije ispravne. Slobodne kombinacije također funkcioniraju savršeno. Isto tako i valjak za crescendo i kolektivi. Stupaljka za žaluzije ispravna je, a djelovanje žaluzija vrlo je izražajno. Električna je traktura tehnički dobro izvedena, a elektromagneti i kotve funkcioniraju savršeno. Zračnice su pri-

PROSPEKT NOVIH ORGULJA

U salezijanskoj crkvi Marije Pomoćnice na Rijeci postavljene su početkom ove godine nove orgulje. Domaćini crkve otkupili su (dotrajale) orgulje iz Bačke Palanke graditelja a J. Angstera (Pečuh) i predali ih tvrtki »C. F. Zanin e Figli« iz Codroipo (Udine) da ih obnovi i adaptira za nove potrebe. Međutim, orguljar Zanin u pregrađivanju nije iskoristio, zbog vrlo širokih menzura, sve registre starih orgulja. Zadržao je uglavnom kor flauta, a ostale izmjenio te orgulje nadopunio još i novim registrima. Bivši instrument obilovao je 8' -registrima, a drugi manual bio je u priličnoj disproportiji u odnosu na glavni. Uz to je i pedal bio nesamostalan.

To je vidljivo iz dispozicije tih orgulja:

I manual:

- burdon 16
- principal 8
- gamlen 8
- salicional 8
- rohflöte 8
- octav 4
- mixtura 2 2/3

II manual:

- geigenprincipal 8
  - aeoline 8
  - guangfödet 8
  - zergeskürt 4
- Pedal:**
- subbas 16
  - oktavbas 8
  - cellobas 8

i normalni spojevi ,super II-I, sub. II-I.

Orguljar Zanin uklonio je suvišak 8'-nih registara i nadomjestio ih alikvotnima, što daju orguljama više sjaja i veće kolorističko bogatstvo. Ujedno je II manual zvukovno uravnotežio s prvim a pedal osamostalio. Dispozicija tako prerađenih orgulja jest:

I manual:

- pommer 16'
- prinzipal 8
- rohrflöte 8
- oktave 4
- flöte 4
- prinzipal 2
- mixtur 3 Fach

II manual:

- gedeckt 8
- viola 8
- prinzipal 4
- nachthorn 4
- nasard 2 2/3
- waldflöte 2
- vox coelestis 8

Pedal:

- subass 16
- oktavbass 8
- gedecktflöte 8
- quintanton 5 1/3
- choralbass 4

Zastupani su svi normalni i oktavni spojevi, tremoli za II manual, kolektivi, jedna slobodna kombinacija, ripieno, tutti, crescendo, automat. ped. II manual u žaluzijama.

Orgulje su prenesene sa pneumatike na električnu trakturu. Upotrijebljeni su klizni kontakti što omogućuje besprijekoran izgovor svirala. Zvukovni je opseg također proširen. Opseg manuala C-c., pedala C-g, a i proporcije sviraonika ukazuju da su orgulje postavljene po normi koja je na snazi u romanskim zemljama. Naročito su praktična nožna pomagala za uključivanje pedalnih spojeva, slobodne kombinacije i ripiena.

Istina je da se preostali registri stapaju s principalima, ali su ipak šire menzure. Uslijed toga uključena pommera 16' (bivšeg burdona 16) poremećuje zvuk orgulja, koji postaje težak. Šire menzure sigurno su i razlog da u tutti ponestaje zraka, što znači da je motor koji pokreće ventilator preslab i nameće se potreba da se zamijeni jačim.

Ali i uz ove nedostatke akustičke prirode koje je nametnula pregradnja orgulja treba tvrtki »J. F. Zanin e Figli« čestitati na precizno obavljenom radu i vrlo dobrom instrumentu.

OPASKA UREDNIŠTVA

Uredništvo Svete Cecilije slaže se sa sudom kolaudatora šibenskih orgulja o sjajnom zvuku i karakterističnoj intonaciji pojedinih registara (Trompeta 8, francuska trompeta 4, rankett 16, savinuti rog 8). Te orgulje su u cjelini vrlo uspješni instrumenat. Ipak, po našem mišljenju, imaju nekoliko nedostataka. U prvom redu prospekt (fasada) orgulja ne odgovara stilu crkve. Prospekt starih orgulja, kao što se vidi iz priložene fotografije, divno se uklapao u arhitektonsku cjelinu zgrade. Uopće, prije postavljanja novih orgulja trebalo je misliti na prikladno mjesto kamo će biti stavljene stare (bio to muzej ili koja crkva), a ne jednostavno ih rastaviti i ukloniti s kora u kut crkve. Tako zapuštene orgulje na najboljem su putu da potpuno propadnu. To treba posebno istaći, jer riječ je o jednom od rijetkih sačuvanih primjeraka Nakićevih orgulja u Hrvatskoj.

Taj dojam neskladnosti novog prospekta pojačavaju i žaluzije, postavljene u prvi plan, koje inače daju izvrstan zvučni efekt, ali estetski ne zadovoljavaju. Osim toga, naručiocu bi trebalo prigovoriti da kod sastavljanja dispozicije nije vodio računa o slijedećim boljim mogućnostima. Možda je tih 29 registara (u svakom manualu 12) trebalo rasporediti na tri manuala i pedal, jer svaki manual predstavlja posebne orgulje i novu mogućnost, bolju od ikoje kombinacije. U samom izboru registara ima nekoliko spornih pitanja. Ne bi li u prvom manualu umjesto sesquialtere 2 2/3 + 1 3/5, koja je blago intonirana, bolje zvučao Nasard 2 2/3, koji bi mogao poslužiti i kao solistički registar i nova zvukovna boja. U pedalu postoje tri slična registra (duboki bas 16, tihi bas 16, poklopni bas 8'), od kojih su dva posljednja izvedena transmisijom. Oni zapravo ne pružaju nikakvu novu mogućnost; a nedostaje jedan snažan registar (npr. kontrabas 16 ili principalbas 16), koji bi bio dovoljno izdašna podloga za vrlo jak kornet 5 1/3 i pozaunu 16. Glede tehničke strane, izvodiocu radova ne bi se smjelo dogoditi da u nedavno postavljenim orguljama s elektromagnetskim (preciznim) sistemom nekoliko registara kasni s izgovorom (npr. gudači bas 16, oktavbas 8, principal 8, kvintadena 8). Uza sve ove zamjerke, ove orgulje predstavljaju ipak vrijedan umjetnički instrumenat i pokazuju nove zvukovne koncepcije firme Heferer.

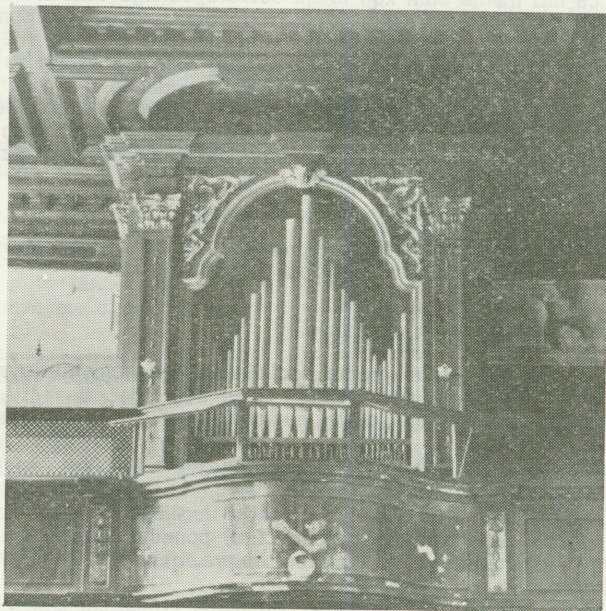
kladno smještene, tako da se do svake svirale može lako doći. Ormar orgulja i sviraonik izrađeni su od hrastovine, lakirani su, velike plohe šperovane hrastovim šperpločama, a uži dijelovi: klupa, podij, prag i dijelovi ormara i pedala klavijatura iz masivne hrastovine.

Izgovor pojedinih svirala na svim registrima precizan je. Poseban karakter i ugođaj daju labijalne svirale koje su intonirane bez »kernsticha« (ureza u jezgru).

O zvukovnom dojmu orgulja kolaudaciona komisija izrekla je slijedeći sud: Temeljni zvuk orgulja je sjajan, nije oštar, a nijedan se registar ne izdvaja od ostalih. Svi su ujednačeni. Jezični su registri prikladni za solističku izvedbu, a daju punini orgulja osebnost i ne nameću se »plenu«. Slobodnim izborom registara može se postići nekoliko različitih osnovnih karaktera zvuka, tako da orgulje mogu udovoljiti baroknoj, klasičnoj, romantičkoj i modernoj interpretaciji glazbe. »Generalutti« je blještav, vedar i pun svježine. To je blještavilo ublaženo dubokim i meko intoniranim registrima, tako da »pleno« ne gubi na dostojanstvenosti i ozbiljnosti.

Kao izvjestilac o kolaudaciji tih orgulja, a ujedno i kao član kolaudacione komisije, želim iznijeti i neka vlastita zapažanja.

Ispitujući intonaciju i napose izgovor labijalnih svirala, primijetio sam stanovitu razliku od uobičajenih predodžbi. Poznato je da duboke svirale, usko menzurirane svirale (na primjer Gamba) i pojedini jezični registri

PROSPEKT NAKIĆEVIH ORGULJA

imaju polaganiji, odnosno teži izgovor. U akustičke i fizikalne zakonitosti ovdje ne ulazim. No i kod većeg broja ostalih registara ovih orgulja primijetio sam stanovitu težinu, to jest napor u izgovoru. Taj bi se napor mogao okarakterizirati kao neko šuštanje na početku izgovora svirale. S druge strane, primijetio sam izvanrednu svježinu i sjaj tih registara. Zainteresiralo me je što je na stvari i da li su te dvije značajke u uzročnoj vezi. Konzultirao sam određenu orguljašku literaturu i graditelja orgulja. Utvrdio sam slijedeće:

Labijalne svirale šibenskih orgulja intonirane su s niskim izrezom labija (nizak je relativan pojam, ali ima svoje puno značenje ako se uzmu u obzir visoki izrezi labije kod romantičkog tipa orgulja) i uglavnom bez ureza u jezgru. Takva intonacija ima kao posljedicu neko šuštanje pri izgovoru. No to šuštanje predstavlja prirodni »napor« proizvoda zvuka. Osim te prirodnosti, bitno je da su time sačuvani vrlo vrijedni alikvotni tonovi. Za to te orgulje i daju svjež i prirodan zvuk.

Do sada smo bili navikli s jedne strane na mekan, štoviše razvodnjen zvuk, a s druge strane, kao suprotan ekstrem, na silovit i nametljiv zvuk. Za postizavanje određenih ugođaja to je vrlo prikladno. Ali kod ovog novog opusa imamo posla sa čvrstim i određenim zvukom koji omogućuje i izvedbu realne muzike (barokne ili klasične). Nadalje, u dispoziciji ne prevladavaju, kao do sada, osamstopni registri, nego je zastupan i dovoljan broj alikvotnih registara i jezičnjaka, tako da se mogu ostvariti mnogobrojne kombinacije i na taj način stvarati i konkretniji ugođaji. Tako, smatram, da se na tom instrumentu može izvesti i moderna orguljaška literatura.

Firmi Heferer treba zaista čestitati na ovom izvrsnom radu, napose na umjetničkom i duboko estetskom shvaćanju zvuka najsvestranijeg i najveličanstvenijeg glazbala.

Tomislav TALAN